

Personal and Social Environmental Factors Related to Volunteering Behavior of Village Health Volunteer in Wiangnue Municipality, Wiangchai District, Chiangrai Province¹

Tanapat Janpipatpong²

Received: July 23, 2018   Revised: August 16, 2018   Accepted: December 25, 2018

Abstract

This research was a correlational-comparative study, based on the Bandura's social cognitive theory as the conceptual research framework. The research aimed to 1) investigate the personal and social environmental factors predicting volunteering behavior and 2) study interaction between personal and social environmental factors associated with the volunteering behavior of 156 village health volunteer in Wiangnue municipality, Wiangchai district, Chiangrai province were sample. Collected data by questionnaires summated rating scale included general information, volunteering behavior, motive of volunteering, positive attitude toward volunteering and social support. The reliability of each questionnaires was between .89 to .91. Analyzed by Pearson's product moment correlation coefficient, Three-way analysis of variance (ANOVA) and Multiple regression analysis (MRA) with enter method. The three key findings showed that: 1) Personal and social environmental factors were positive related with volunteering behavior ($p < .01$); 2) Personal and social environmental factors could predict 12.50% and 25.80% of village health volunteer's volunteering behavior included sacrifice aspects and participation for development aspects ($p < .01$); and 3) The interaction between personal and social environmental factors affected the volunteering behavior ($p < .05$). These results had important implications for further research and promoting intervention.

Keywords: volunteering behavior, motivation, attitude, social support, village health volunteer

¹ This Research Article is a part of "Integrated Factors Related to Volunteer Working of The Community Leaders in Wiangnue Municipality, Wiangchai District, Chiangrai Province: Case Study of Village Health Volunteer"

² Lecturer at Department of Social Psychology, School of Social Sciences, Chiang Rai Rajabhat University.
E-mail: tnp_jun@outlook.com

ปัจจัยภายในบุคคลและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาสาสมัครของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย¹

ธนพัทธ์ จันทพิพัฒน์พงศ์²

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์เชิงเปรียบเทียบ ซึ่งมีกรอบแนวคิดพื้นฐานมาจากทฤษฎีปัญญาสังคมของแบนดูรา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอำนาจการทำนายของปัจจัยภายในบุคคลและปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม ที่มีต่อพฤติกรรมอาสาสมัครของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) และ 2) ศึกษาปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยภายในบุคคลและปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาสาสมัครของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มตัวอย่าง คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย จำนวน 156 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามพฤติกรรมอาสาสมัคร แรงจูงใจใฝ่อาสาสมัคร เจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัคร และการสนับสนุนทางสังคม ที่มีค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ .89 ถึง .91 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทาง การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยวิธีนำตัวแปรเข้าทั้งหมด ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัจจัยภายในบุคคลและปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมอาสาสมัครอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .01$) 2) ปัจจัยภายในบุคคลและปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมอาสาสมัครด้านการเสียสละช่วยเหลือและด้านการมีส่วนร่วมเพื่อมุ่งพัฒนาแก้ไขได้ร้อยละ 12.50 และร้อยละ 25.80 ($p < .01$) และ 3) ปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในบุคคลและปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมมีผลต่อพฤติกรรมอาสาสมัคร ($p < .05$) ผลการวิจัยนี้ได้ชี้แนะแนวทางการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมอาสาสมัครสุขภาพของชุมชน และเป็นพื้นฐานในการต่อยอดเพื่อทำการศึกษาพฤติกรรมอาสาสมัครในบริบทชุมชนต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: พฤติกรรมอาสาสมัคร แรงจูงใจ เจตคติ การสนับสนุนทางสังคม อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยเชิงบูรณาการที่เกี่ยวข้องกับการทำงานอาสาสมัครของแกนนำชุมชนเทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย: กรณีศึกษา อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.)”

² อาจารย์ ประจำสาขาวิชาจิตวิทยาสังคม สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย อีเมล: tnp_jun@outlook.com

ที่มาและความสำคัญของปัญหาวิจัย

พลเมืองเป็นกำลังหลักสำคัญของบ้านเมือง ที่ต่างต้องทำหน้าที่ของตน เพื่อให้บ้านเมืองดำเนินเดินหน้าต่อไปได้ แต่ด้วยสถานการณ์โลกที่แปรเปลี่ยนไป การทำหน้าที่ของตนของพลเมืองเริ่มถดถอยลง เพราะต่างเห็นถึงความเหน็ดเหนื่อย เห็นว่าไม่เกี่ยวข้องกับตน จึงทำให้เกิดเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่คนต่างเห็นแก่ได้ เห็นแก่ตัว แต่ในทางที่มีดี ย่อมมีแสงปรากฏสว่างขึ้นเสมอ เพราะทุกครั้งที่มีความทุกข์ร้อนทุกข์ยาก จะมีคนกลุ่มหนึ่ง ที่คอยให้การช่วยเหลือ เอื้ออำนวยความสะดวกให้เสมอ ทำให้เราตั้งคำถามว่า ในขณะที่สังคมกำลังดำเนินไปแบบตัวใครตัวมัน แล้วทำไมคนกลุ่มนี้ จึงออกมาคอยช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ทั้งในยามที่เป็นสุข และในยามที่เป็นทุกข์ ร่วมกัน กลุ่มคนกลุ่มนั้นคือ “กลุ่มอาสาสมัคร” ซึ่งในประเทศไทย อาสาสมัครนั้นเราได้ยินและคุ้นหูมาอย่างยาวนาน สถานการณ์ทางสังคมเกี่ยวข้องกับการมารวมตัวกันของผู้คนและให้ความเสียสละ ร่วมแรง ร่วมใจช่วยเหลือกัน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มอาสาสมัครต่าง ๆ ตามความพอใจและจุดมุ่งหมายของการช่วยเหลือ เช่น กลุ่มอาสาสมัครในรูปแบบมูลนิธิต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งในประเทศไทยนั้นมีการแบ่งยุคของอาสาสมัครออกเป็น 5 ช่วงด้วยกัน (Rattanamok, 2009, p.18) ได้แก่ ยุคแรก พ.ศ. 2435-2474 อาสาสมัครกับความทันสมัย (Modernization) ยุคที่สอง พ.ศ. 2475-2516 อาสาสมัครกับการสงเคราะห์อุปถัมภ์ ยุคที่ 3 พ.ศ. 2517-2530 อาสาสมัครกับอุดมการณ์ ประชาธิปไตย ยุคที่ 4 พ.ศ. 2531-2543 อาสาสมัครกับยุคสมัยทุนนิยม และยุคที่ 5 พ.ศ. 2544 ถึงปัจจุบัน ซึ่งเข้าสู่ยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ ที่ทำให้เราสามารถรับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกลุ่มอาสาสมัครต่าง ๆ อยู่เป็นประจำ

ความสำคัญหรือผลที่เกิดขึ้นจากการทำงานอาสาสมัครและจิตอาสานั้นจะช่วยให้เกิดสันติภาพและการพัฒนาโดยรวมของสังคม ภายใต้ความเชื่อว่าจะนำไปสู่ 1) สันติภาพและธรรมชาติของการพัฒนา 2) ประโยชน์ต่อสังคมและตัวอาสาสมัครเอง หมายถึง คนที่มาทำงานอาสาสมัครนั้นนอกจากประโยชน์จะเกิดแก่ส่วนรวมแล้ว ในขณะเดียวกันคนทำก็ได้ประโยชน์ด้วย เพราะส่วนหนึ่งก็ถือเป็นการเยียวยาตนเองด้วยเช่นกัน 3) ไม่มีการแบ่งแยกทั้งเพศ อายุ กลุ่มคน ทุกคนสามารถทำงานอาสาสมัครได้ มีเพียงความสนใจของประเภทงานที่แบ่งแยกออกไปตามความสนใจ 4) เกิดการรวมตัวกันทางสังคม และส่งเสริมถึงการรับบริการต่าง ๆ โดยอาสาสมัครเป็นเครื่องมือที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมสันติสุข ไม่ใช่ทำงานอาสาสมัครแล้วได้จิตอาสา แต่ทำไปเพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนาและสันติสุขแก่สังคม และ 5) เกิดหนทางของชุมชนที่จะสามารถเข้าถึงความต้องการของตนเอง (Rattanamok, 2009, P.17) ดังนั้น อาสาสมัครจึงเป็นอีกแรงกำลังที่มีความสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนสังคม ซึ่งมีงานวิจัยที่กล่าวถึงการทำงานอาสาสมัครไว้ว่าเป็นพฤติกรรมของบุคคลที่เกิดมาจากสาเหตุปัจจัยต่าง ๆ เช่น งานวิจัยของ Inteekred, Chuawanlee and Choochom (2010) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะและสถานการณ์ทางสังคมกับประสิทธิภาพการทำงานของอาสาสมัครกู้ภัยมูลนิธิร่วมกตัญญูในเขตกรุงเทพมหานคร กับอาสาสมัครจำนวน 293 คน พบผลว่า จิตลักษณะที่เป็นปัจจัยทางจิตวิทยาเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคล และสถานการณ์ทางสังคมที่เป็นปัจจัยภายนอก เกี่ยวเนื่องกับสิ่งแวดล้อมและสังคมรอบข้างมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการทำงานของอาสาสมัคร นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยผานวณิชในระยยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาการทำงานอาสาสมัครของ Seangdoun (2017) ที่ศึกษาเส้นทางการทำงานอาสา และรูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของพฤติกรรม

อาสาที่ส่งผลต่อการคงอยู่ในการทำงานอาสา ของบุคลากรมหาวิทยาลัยภาคีรัฐ เพื่อทำความเข้าใจการเข้าสู่เส้นทางการทำงานอาสาและเงื่อนไขมูลเหตุที่เกี่ยวข้อง โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกกับอาสาสมัครแล้วพบว่า การเข้ามาทำงานอาสาสมัครนั้นเกิดจากการได้รับการถ่ายทอดตั้งแต่ในวัยเด็กเรื่อยมาจนวัยเรียน วัยทำงาน และวัยเกษียณ ซึ่งลักษณะของคนทำงานอาสาสมัครนั้นมีลักษณะเป็นคนที่ชอบช่วยเหลือคนอื่น รับรู้ว่าตนเองมีคุณค่า และต้องการเป็นที่ยอมรับของสังคม จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงเห็นว่ากลุ่มอาสาสมัครนั้นมีความสำคัญยิ่ง และมีความน่าสนใจที่จะค้นหาความรู้ความจริง เพราะการทำงานอาสาสมัครนั้น มีผู้เข้าร่วมกลุ่มในทุกช่วงวัย ทุกอาชีพ และยังมีงานวิจัยอื่น ๆ ที่เป็นสิ่งสนับสนุนถึงความสำคัญของพฤติกรรมอาสาสมัคร

สำหรับการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยนำทฤษฎีปัญญาสังคม (Social cognitive theory) ของแบนดูรา (Bandura, 1986) เป็นกรอบในการกำหนดตัวแปรและวิเคราะห์พฤติกรรมอาสาสมัครของบุคคล ที่เกิดมาจากปฏิสัมพันธ์ร่วมกันของ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของบุคคล ได้แก่ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล (Personal factor) และ 2) ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม (Environmental factor) โดยจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยกำหนดตัวแปรทั้งหมด 3 ตัวแปร ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่อาสาสมัคร เจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัคร และการสนับสนุนทางสังคม ส่วนพื้นที่วิจัยนั้นถูกกำหนดโดยกรอบนโยบายและแผนการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่มีนโยบายหลักคือ “มหาวิทยาลัย เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นสู่สากล” จึงกำหนดให้คณะ/สำนักวิชามีบทบาทในการพัฒนาองค์ความรู้และพัฒนาพื้นที่บริการวิชาการภายใต้โครงการ 1 คณะ 1 ตำบล 1 นวัตกรรม (Triple one) โดยสำนักวิชาสังคมศาสตร์ได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบพื้นที่ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย โดยมีการกำหนดการตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างมหาวิทยาลัยกับเทศบาลตำบลเวียงเหนือ ที่มีการเปิดเวทีเสวนาเพื่อสืบเสาะและรับฟังปัญหาจากพื้นที่ จึงเป็นที่มาของความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาสาสมัครของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย ที่จะทำให้เข้าใจถึงธรรมชาติของพฤติกรรมอาสาสมัคร และเพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาการทำงานอาสาสมัครในระดับชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาอำนาจการทำนายของปัจจัยภายในบุคคลและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่มีต่อพฤติกรรมอาสาสมัครของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย
2. เพื่อศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในบุคคลและสภาพแวดล้อมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาสาสมัครของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วย พฤติกรรมอาสาสมัคร แรงจูงใจใฝ่อาสาสมัคร เจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัคร การสนับสนุนทางสังคม และกรอบแนวคิดการวิจัยที่ใช้วิเคราะห์พฤติกรรมอาสาสมัคร

พฤติกรรมอาสาสมัคร (Volunteering behavior) เป็นพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออกมาเพื่อช่วยเหลือสังคม ซึ่งเป็นการแสดงออกในเชิงนามธรรมทั้งทางความรู้สึก ความคิด จนถึงการกระทำที่เห็นเป็นรูปธรรม ที่แสดง

ให้เห็นถึงการให้ความช่วยเหลือสังคมส่วนรวม ทำงานเพื่อประโยชน์ของสังคม โดยไม่หวังผลตอบแทน ประกอบด้วย 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการเสียสละ ช่วยเหลือผู้ที่ประสบกับความทุกข์ยาก ทั้งที่รู้จักและไม่รู้จัก ด้วยการเข้าร่วมกิจกรรม รวมทั้งการบริจาคสิ่งของ ทรัพย์สิน และร่างกายเพื่อผู้อื่นและสังคม และ 2) ด้านการมีส่วนร่วม เพื่อมุ่งพัฒนาแก้ไขปัญหาสังคม ที่เป็นลักษณะของการใฝ่หาความรู้เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและเผยแพร่ให้ผู้อื่นและรณรงค์ให้ผู้อื่นเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัคร กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ (Bonkeaw, 2013; Intarakamhang, 2015; Seangdoun, 2017)

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาสาสมัคร สำหรับปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาสาสมัครในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยกำหนดปัจจัยจากทฤษฎีปัญหาทางสังคม (Social cognitive theory) ของแบนดูรา (Bandura) 2 ปัจจัย ดังนี้

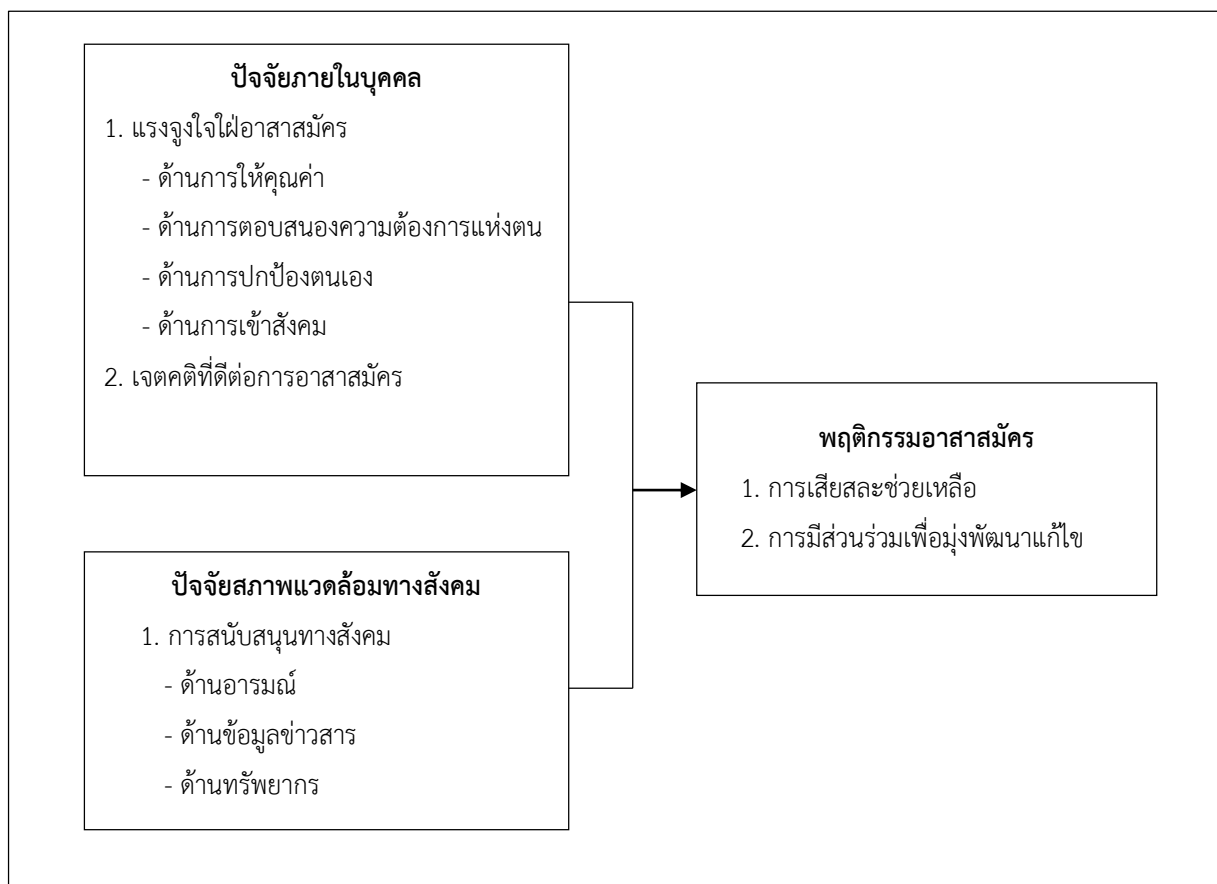
ปัจจัยภายในบุคคล (Personal factor) งานวิจัยนี้ผู้วิจัยกำหนดตัวแปรที่อยู่ในกลุ่มปัจจัยภายในบุคคลจำนวน 2 ตัวแปร ได้แก่ (1) แรงจูงใจใฝ่อาสาสมัคร (Motive of volunteering) หมายถึง ความปรารถนาหรือความมุ่งหวังภายในตัวบุคคล ที่เป็นแรงกระตุ้นให้บุคคลเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับงานอาสา ที่ทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจเมื่อได้ทำงานอาสาสมัคร (Shye, 2010) ทั้งนี้ความปรารถนาหรือความมุ่งหวังที่เป็นตัวกระตุ้นดังกล่าว ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การให้คุณค่า คือ ความเอื้ออาทร ห่วงใย เห็นแก่ประโยชน์ของผู้อื่น ปรารถนาที่จะช่วยผู้อื่นโดยไม่หวังผลตอบแทน 2) การทำความเข้าใจและตอบสนองความต้องการของตนเอง คือ ความมุ่งหวังที่จะเรียนรู้ทักษะใหม่ ประสบการณ์ใหม่ การขยายขอบเขตความรู้ ประสบการณ์ของตนเองไปสู่คนอื่น ๆ รวมทั้งปรารถนาที่จะพัฒนาตนเอง เสริมสร้างความรู้สึกลึกซึ้งทางบวกให้กับตนเอง เช่น ความสุขทางใจ ภาวะภูมิใจ เป็นต้น 3) การปกป้องตนเอง คือ ความปรารถนาหรือความมุ่งหวังที่จะลดความรู้สึกเชิงลบที่เกิดขึ้นกับตนเอง และ 4) การเข้าสังคม คือ ความปรารถนาหรือความมุ่งหวัง ในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เพิ่มขึ้น เพิ่มความแน่นแฟ้นในความสัมพันธ์ที่มีอยู่เดิม และได้รับการยอมรับจากผู้อื่นเพิ่มขึ้น (Seangdoun, 2017) (2) เจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัคร (Positive attitude toward volunteering) หมายถึง ระดับการรับรู้ถึงประโยชน์ของการทำงานอาสาสมัคร ความรู้สึกพอใจต่อการทำงานอาสาสมัคร และความพร้อมในการที่จะแสดงพฤติกรรมการทำงานอาสาสมัคร ซึ่งเจตคตินั้นประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ หรือความคิด (Cognitive Component) หมายถึง เจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะต้องประกอบด้วยความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นเป็นอันดับแรก และเป็นความรู้เกี่ยวกับสิ่งนั้นในด้านที่ว่าสิ่งนั้นมีคุณ หรือโทษมากน้อยเพียงใด เป็นความรู้ หรือความเชื่อถือที่ใช้ประเมินค่าสิ่งนั้นได้ 2) ด้านความรู้สึก (Affective Component) หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ พอใจหรือไม่พอใจต่อสิ่งนั้น ความรู้สึกนี้จะเกิดขึ้นโดยอัตโนมัติ เมื่อบุคคลมีความรู้เกี่ยวกับคุณ หรือโทษของสิ่งนั้นแล้ว และ 3) ด้านความพร้อมในการปฏิบัติ (Action Tendency Component) หมายถึง ความพร้อม หรือความโน้มเอียงที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติ เมื่อบุคคลมีความรู้เชิงประเมินค่าและมีความรู้สึกชอบ หรือไม่ชอบสิ่งนั้นแล้ว สิ่งที่สอดคล้องกันซึ่งติดตามมา คือความพร้อมที่จะกระทำให้สอดคล้องกับความรู้สึกของตนต่อสิ่งนั้นด้วย (McGuire, 1985)

ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม (Social Environmental Factor) ในงานวิจัยนี้ คือ การสนับสนุนทางสังคม (Social support) หมายถึง การรับรู้ถึงการสนับสนุนของอาสาสมัครจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ครอบครัว เพื่อน เพื่อนร่วมงาน ที่ให้การสนับสนุนต่าง ๆ ในการทำกิจกรรมอาสา โดยการสนับสนุนทางสังคม

แบ่งออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) การสนับสนุนทางอารมณ์ หมายถึง อาสาสมัครรับรู้ว่า ครอบครัว ญาติ เพื่อน และเพื่อนร่วมงาน ให้ความห่วงใย รับฟังความรู้สึก เข้าใจ และคอยเป็นกำลังใจ ในการร่วมทำกิจกรรมอาสาสมัคร 2) การสนับสนุนด้านข้อมูลข่าวสาร หมายถึง อาสาสมัครรับรู้ว่าครอบครัว เพื่อน เพื่อนร่วมงาน ได้ให้คำแนะนำ ข้อเสนอแนะ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานอาสา รวมทั้งให้ข้อมูลป้อนกลับเกี่ยวกับกิจกรรมอาสาสมัครที่กระทำไปแล้วเป็นอย่างไร และ 3) การได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากร หมายถึง อาสาสมัครรับรู้ว่า ครอบครัว เพื่อน เพื่อนร่วมงาน ได้ให้การสนับสนุนอุปกรณ์ สิ่งของ สนับสนุนด้านการเงิน เสียสละแรงกาย เสียสละเวลาในการทำงานอาสาสมัคร (House, 1981; Seangdoun, 2017)

กรอบแนวคิดการวิจัย

สำหรับกรอบแนวคิดการวิจัย ผู้วิจัยนำทฤษฎีปัญญาสังคม (Social cognitive theory) มาเป็นกรอบการศึกษาในครั้งนี้ ซึ่งแบนดูรา (Bandura, 1986) อธิบายถึงสาเหตุของพฤติกรรมของบุคคลว่าเกิดจากปัจจัยหลัก ๆ 2 ปัจจัยด้วยกัน ได้แก่ ปัจจัยภายในบุคคล (Personal factor) และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมทางสังคม (Social environmental factor) ทำให้ผู้วิจัยพิจารณากำหนดตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาสาสมัครที่มาจากทั้ง 2 ปัจจัย ดังภาพประกอบ 1

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยภายในบุคคล (แรงจูงใจใฝ่อาสาสมัคร เจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัคร) และปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม (การสนับสนุนทางสังคม) สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมอาสาสมัครของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ได้
2. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในบุคคลกับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมมีผลให้พฤติกรรมอาสาสมัครของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอเวียงชัย จังหวัดเชียงราย โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด จำนวน 177 คน ซึ่งมีผู้ตอบแบบสอบถามทั้งสิ้น 156 คน คิดเป็นร้อยละ 88.14 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามจำนวน 5 ฉบับ ได้แก่

แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป สอบถามเพศ อายุ ประสบการณ์ทำงานอาสาสมัคร และผู้ที่แนะนำให้เข้าร่วมงานอาสาสมัคร

แบบสอบถามพฤติกรรมอาสาสมัคร จำนวน 20 ข้อ ปรับปรุงจากแบบสอบถามการทำงานอาสาสมัครของ Intarakamhang (2015) และ Seangdoun (2017) มีลักษณะเป็นมาตราประเมินรวมค่า (Summated rating scale) 5 ระดับ “สม่ำเสมอ” จนถึง “ไม่เคยเลย” มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .32 - .72 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .91

แบบสอบถามแรงจูงใจใฝ่อาสาสมัคร จำนวน 18 ข้อ ปรับปรุงจากแบบวัดแรงจูงใจอาสาของ Seangdoun (2017) มีลักษณะเป็นมาตราประเมินรวมค่า (Summated rating scale) 6 ระดับ ตั้งแต่ “จริงที่สุด” จนถึง “ไม่จริงเลย” มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .34-.73 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .89

แบบสอบถามเจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัคร จำนวน 12 ข้อ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีลักษณะเป็นมาตราประเมินรวมค่า (Summated rating scale) 6 ระดับ ตั้งแต่ “จริงที่สุด” จนถึง “ไม่จริงเลย” มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .49-.78 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .90

แบบสอบถามการสนับสนุนทางสังคม จำนวน 13 ข้อ ปรับปรุงจากแบบวัดการได้รับการสนับสนุนทางสังคมของ Seangdoun (2017) มีลักษณะเป็นมาตราประเมินรวมค่า (Summated rating scale) 6 ระดับ ตั้งแต่ “จริงที่สุด” จนถึง “ไม่จริงเลย” มีค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง .34 - .72 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .91

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยนี้มีการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย รหัสเลขที่ ETH.CRRU 004/61 ซึ่งผู้วิจัยมีการชี้แจงและทำความเข้าใจกับผู้ตอบแบบสอบถามอย่างชัดเจน ที่จะไม่เป็นการละเมิดสิทธิหรือทำให้เกิดผลกระทบต่องานแบบสอบถาม สำหรับแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาและมีความสมบูรณ์คิดเป็นร้อยละ 88.14 จากจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด 177 ชุด

การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติ ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของประชากรและตัวแปร ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) 2) การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) เพื่อทดสอบข้อตกลงเบื้องต้นก่อนทำการทดสอบสมมติฐาน 3) การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple regression analysis) โดยวิธีนำตัวแปรเข้าทั้งหมด (Enter method) หาอำนาจการทำนายพฤติกรรมเพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 และ 4) การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทาง (Three-way ANOVA) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีจำนวนทั้งสิ้น 156 คน โดยจำแนกตามลักษณะทั่วไปของบุคคลได้ ดังนี้ 1) เพศ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 78.80 เป็นเพศชายจำนวน 33 คน คิดเป็นร้อยละ 21.20 2) อายุ พบว่า ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 51-59 ปี จำนวน 68 คน คิดเป็นร้อยละ 43.60 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 52 คน คิดเป็นร้อยละ 33.30 อายุ 60 ปีขึ้นไป จำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 16.70 อายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 5.10 และอายุน้อยกว่า 30 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.30 3) ประสบการณ์ทำงานอาสาสมัคร พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงานอาสาสมัครมากกว่า 10 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 44.90 รองลงมาคือ มีประสบการณ์น้อยกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 31.40 และมีประสบการณ์ 6-10 ปี จำนวน 37 คน คิดเป็นร้อยละ 23.70 และ 4) ผู้แนะนำเข้าร่วมทำงานอาสาสมัคร พบว่า ส่วนใหญ่เพื่อนบ้าน/เพื่อนที่ทำงานแนะนำ จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 40.40 รองลงมาคือ ผู้นำชุมชน/ประธานกลุ่ม (อสม.) แนะนำ จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 25.60 ไม่มีผู้แนะนำ/เข้าร่วมเอง จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 25.00 และคนในครอบครัวแนะนำ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 6.40

ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ก่อนทำการทดสอบสมมติฐานการวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทุกตัว พบว่า ตัวแปรทุกตัวทั้งตัวแปรต้นและตัวแปรตามต่างมีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ระหว่าง .19 - .73 ซึ่งไม่เกิน .80 (Kline, 2005) ทำให้ไม่เกิดภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) ดังรายละเอียดในตาราง 1 แล้วจึงวิเคราะห์เพื่อทดสอบสมมติฐานต่อไป

เมื่อวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยวิธีนำตัวแปรเข้าทั้งหมดเพื่อทำนายพฤติกรรมอาสาสมัคร (ตาราง 2) พบว่า กลุ่มตัวแปรทำนายที่มาจากปัจจัยภายในบุคคล ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่อาสาสมัคร และเจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัคร และตัวแปรทำนายที่มาจากปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม คือ การสนับสนุนทางสังคม สามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมอาสาสมัครทั้งด้านการเสียสละช่วยเหลือ และด้านการมีส่วนร่วมเพื่อมุ่งพัฒนาแก้ไขของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ได้ร้อยละ 12.50 และร้อยละ 25.80 ($R^2=.12, .25$) อย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยแรงจูงใจใฝ่อาสาสมัครด้านการให้คุณค่าเป็นตัวแปรทำนายสำคัญของพฤติกรรมอาสาสมัครด้านการมีส่วนร่วมเพื่อมุ่งพัฒนาแก้ไข มีค่าน้ำหนักการทำนาย (β) เท่ากับ .373 ($p < .01$)

ตาราง 1

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปร ($n=156$)

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Beh1	1									
2. Beh2	.67**	1								
3. Mot1	.27**	.46**	1							
4. Mot2	.24**	.37**	.72**	1						
5. Mot3	.19**	.22**	.38**	.43**	1					
6. Mot4	.16**	.27**	.40**	.35**	.30**	1				
7. Att	.19**	.32**	.70**	.68**	.36**	.45**	1			
8. Soc1	.20**	.21**	.55**	.58**	.25**	.36**	.70**	1		
9. Soc2	.25**	.32**	.57**	.54**	.28**	.36**	.68**	.73**	1	
10.Soc3	.29**	.31**	.48**	.45**	.33**	.37**	.58**	.56**	.67**	1
Mean	23.63	40.42	24.17	24.52	16.43	23.32	58.23	19.20	23.53	18.10
SD	5.18	8.69	2.99	2.79	3.36	5.33	6.18	2.60	2.81	2.57

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$)

1=พฤติกรรมอาสาสมัครด้านการเสียสละช่วยเหลือ	2=พฤติกรรมอาสาสมัครด้านการมีส่วนร่วมเพื่อมุ่งพัฒนาแก้ไข
3=แรงจูงใจใฝ่อาสาสมัครด้านการให้คุณค่า	4=แรงจูงใจใฝ่อาสาสมัครด้านการตอบสนองความต้องการ
5=แรงจูงใจใฝ่อาสาสมัครด้านการปกป้องตนเอง	6=แรงจูงใจใฝ่อาสาสมัครด้านการเข้าสังคม
7=เจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัคร	8=การสนับสนุนทางสังคมด้านอารมณ์
9=การสนับสนุนทางสังคมด้านข่าวสาร	10=การสนับสนุนทางสังคมด้านทรัพยากร

ตาราง 2

การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณโดยวิธีนำตัวแปรเข้าทั้งหมดเพื่อทำนายพฤติกรรมอาสาสมัครของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ($n=156$)

ตัวแปรทำนาย	ด้านการเสียสละช่วยเหลือ					ด้านการมีส่วนร่วมเพื่อมุ่งพัฒนาแก้ไข				
	B	SE	β	t	p	B	SE	β	t	p
1. แรงจูงใจใฝ่อาสาสมัคร										
- ด้านการให้คุณค่า	.27	.21	.16	1.28	.20	1.08	.33	.37**	2.23	.00
- ด้านการตอบสนองความต้องการ	.14	.23	.07	.61	.54	.37	.35	.12	1.04	.29
- ด้านการปกป้องตนเอง	.09	.13	.06	.71	.47	-.00	.21	-.00	-.02	.98
- ด้านการเข้าสังคม	.02	.08	.02	.31	.75	.15	.13	.09	1.13	.26

ตาราง 2 (ต่อ)

ตัวแปรทำนาย	ด้านการเสียสละช่วยเหลือ					ด้านการมีส่วนร่วมเพื่อมุ่งพัฒนาแก้ไข				
	B	SE	β	t	p	B	SE	β	t	p
2. เจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัคร	-.14	.11	-.16	-1.21	.22	-.09	.17	-.06	-.52	.60
3. การสนับสนุนทางสังคม										
- ด้านอารมณ์	-.03	.25	-.02	-.15	.87	-.73	.39	-.22	-1.88	.06
- ด้านข่าวสาร	.15	.24	.08	.61	.53	.42	.38	.13	1.11	.26
- ด้านทรัพยากร	.41	.22	.20	.18	.06	.40	.34	.12	1.18	.23

1. พฤติกรรมอาสาสมัครด้านการเสียสละช่วยเหลือ

ค่าคงที่ (Constant) = 8.98

R=.35 R²=.12 R²Adj=.07 Overall F=2.63 p=.01**2. พฤติกรรมอาสาสมัครด้านการมีส่วนร่วมเพื่อมุ่งพัฒนาแก้ไข**

ค่าคงที่ (Constant) = 3.93

R=.50 R²=.25 R²Adj=.21 Overall F=6.39 p=.00

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (p < .01)

เมื่อวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของพฤติกรรมอาสาสมัครที่มีแรงจูงใจใฝ่อาสาสมัคร เจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัคร และการสนับสนุนทางสังคมแตกต่างกัน (ตาราง 3) พบว่า พฤติกรรมอาสาสมัครของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ด้านการเสียสละช่วยเหลือแปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ของ 2 ตัวแปร ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่อาสาสมัคร (ก) และการสนับสนุนทางสังคม (ค) อย่างมีนัยสำคัญ (F=6.38, p<.05) เมื่อทำการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่มีแรงจูงใจใฝ่อาสาสมัครมาก แต่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมน้อย รวมถึงกลุ่มอาสาสมัครที่มีแรงจูงใจใฝ่อาสาสมัครน้อย แต่ได้รับการสนับสนุนทางสังคมมาก จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมอาสาสมัคร มากกว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่มีแรงจูงใจใฝ่อาสาสมัครน้อย และได้รับการสนับสนุนทางสังคมน้อย (p<.05) (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 25.00, 25.77 และ 21.76 ตามลำดับ)

สำหรับพฤติกรรมอาสาสมัครด้านการมีส่วนร่วมเพื่อมุ่งพัฒนาแก้ไข แปรปรวนไปตามปฏิสัมพันธ์ของทั้ง 3 ตัวแปร อย่างมีนัยสำคัญ (F=4.86, p<.05) เมื่อทำการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe') พบว่า 1) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่มีแรงจูงใจใฝ่อาสาสมัครมาก มีเจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัครมาก และได้รับการสนับสนุนทางสังคมมาก จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมอาสาสมัครมากกว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่มีแรงจูงใจใฝ่อาสาสมัครมาก มีเจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัครมาก และได้รับการสนับสนุนทางสังคมน้อย (p<.05) (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 44.38 และ 38.80 ตามลำดับ) และ 2) อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่มีแรงจูงใจใฝ่อาสาสมัครน้อย มีเจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัครน้อย และได้รับการสนับสนุนทางสังคมมาก จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมอาสาสมัครมากกว่าอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน

(อสม.) ที่มีแรงจูงใจใฝ่อาสาสมัครน้อย มีเจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัครน้อย และได้รับการสนับสนุนทางสังคมน้อย ($p < .05$) (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 42.66 และ 36.32 ตามลำดับ)

ตาราง 3

การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทางของพฤติกรรมอาสาสมัครที่มีแรงจูงใจใฝ่อาสาสมัคร เจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัคร และการสนับสนุนทางสังคมแตกต่างกัน ($n=156$)

ตัวแปรตาม	จำนวน (คน)	ค่าเอฟ (F)						
		Motive (n)	Attitude (ข)	Social (ค)	กxข	กxค	ขxค	กxขxค
1. ด้านการเสียสละช่วยเหลือ	156	.06	.39	.86	.26	6.38*	1.74	1.42
2. ด้านการมีส่วนร่วมเพื่อ มุ่งพัฒนาแก้ไข	156	.87	.08	1.64	.03	2.19	1.58	4.86*

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$)

Motive คือ แรงจูงใจใฝ่อาสาสมัคร (n) / Attitude คือ เจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัคร (ข) / Social คือ การสนับสนุนทางสังคม (ค)

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยในวัตถุประสงค์ที่ 1 ที่พบว่า ปัจจัยภายในบุคคล ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่อาสาสมัคร และเจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัคร และปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม คือ การสนับสนุนทางสังคม ทั้ง 2 ปัจจัยสามารถร่วมกันทำนายพฤติกรรมอาสาสมัครของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เทศบาลตำบลเวียงเหนือ อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดศรีสะเกษ ได้ทั้ง 2 ด้านของพฤติกรรม โดยในด้านการมีส่วนร่วมเพื่อมุ่งพัฒนาแก้ไขมีแรงจูงใจใฝ่อาสาสมัครด้านการให้คุณค่าเป็นตัวแปรทำนายที่สำคัญ ทั้งนี้เป็นเพราะแรงจูงใจใฝ่อาสาสมัครด้านการให้คุณค่า เกี่ยวข้องกับการเห็นว่าคนทุกคนต่างมีคุณค่า เห็นถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลอื่น อาสาสมัครจึงแสดงถึงการให้คุณค่าด้วยการทำกิจกรรมอาสาสมัคร การแบ่งปัน การเสียสละ การเข้าไปมีส่วนร่วมเพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหาแก่คนในชุมชน นอกจากนี้แรงจูงใจใฝ่อาสาสมัครด้านการให้คุณค่ายังเป็นคุณลักษณะภายในของบุคคลที่นำไปสู่การรับรู้ว่าคุณภาพชีวิตที่ดีหรือไม่อีกด้วย (Shye, 2010) และนอกจากแรงจูงใจใฝ่อาสาสมัครด้านการให้คุณค่า เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพบว่ามีตัวแปรอื่น ๆ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมอาสาสมัครทำให้เห็นว่า พฤติกรรมอาสาสมัครจะเกิดขึ้นมากหรือน้อยนั้นไม่อาจสามารถพิจารณาเพียงปัจจัยเดียวเท่านั้น แต่ควรพิจารณาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันด้วยทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีปัญญาสังคมของแบนดูรา (Bandura, 1986) ที่อธิบายว่า พฤติกรรมของบุคคล (Behavior) นั้นเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายในบุคคล (Personal factor) และสิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social environmental factor) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ที่พบว่า ปฏิสัมพันธ์ของทั้ง 3 ตัวแปร มีผลต่อพฤติกรรมอาสาสมัคร เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของพฤติกรรมอาสาสมัครที่เป็นการกระทำเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นแล้ว แรงจูงใจ (Motive) ถือเป็นคุณลักษณะภายในบุคคลที่สำคัญทำให้บุคคลขับเคลื่อนและยังคงพฤติกรรมอาสาสมัครไว้ ซึ่งพฤติกรรมอาสาสมัครของกลุ่มอาสาสมัครนั้น เกิดจาก

แรงจูงใจภายในที่เป็นการสร้างคุณค่าภายในจิตใจของตนเอง มากกว่าการมองเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจ หรือเป็นข้อผูกมัดขององค์กรที่ต้องเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัคร (Chacon, Perez, Flores, & Vecina, 2011) นอกจากนี้ยังพิจารณาได้ถึงทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow, 1970) ที่หนึ่งในห้าขั้นของแรงขับนั้น เกี่ยวข้องกับความต้องการได้รับการยอมรับนับถือ (Esteem need) ที่นอกจากการยอมรับนับถือจากผู้อื่นภายนอกแล้วนั้น ก็เป็นการยอมรับนับถือที่มาจากภายในจิตใจของตนเองที่มองว่าตนเองนั้นมีคุณค่าที่ได้ทำเพื่อผู้อื่น รวมถึงการมีเจตคติ (Attitude) ที่ดีต่อพฤติกรรมโดยที่องค์ประกอบด้านหนึ่งของเจตคตินั้นเกี่ยวข้องกับความคิดความเชื่อซึ่งมีความเกี่ยวเนื่องกับแรงจูงใจของบุคคลที่มีความเชื่อที่ว่า การทำงานอาสาสมัครของตนเองนั้นเป็นการกระทำที่มีคุณค่าต่อบุคคลอื่น ๆ รวมถึงเพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหาส่วนรวมสาธารณประโยชน์ของชุมชน นอกจากนี้การได้รับการสนับสนุนทางสังคม (Social support) จากบุคคลภายในหมู่บ้านเองก็เป็นผลให้อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ยังคงรักษาพฤติกรรมอาสาสมัครให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Seangdoun (2017) ที่พบว่า การได้รับการสนับสนุนทางสังคมและแรงจูงใจอาสาสมัครมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อพฤติกรรมอาสา ($\beta = .26, .30, p < .05$) ของอาสาสมัครที่เป็นบุคลากรเกษียณอายุในมหาวิทยาลัยภาครัฐ นอกจากนี้เมื่อพิจารณานอกเหนือจากทฤษฎีปัญญาสังคมของแบนดูราแล้วยังสอดคล้องกับรูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม (Interactionism model) ที่อธิบายว่า พฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลนั้นเป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างจิตลักษณะเดิม จิตลักษณะตามสถานการณ์ และสถานการณ์ทางสังคม (Bhuntumnavin, 1998) ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า ทั้งปัจจัยภายในบุคคลและสภาพแวดล้อมทางสังคมต่างก็มีส่วนสำคัญที่เป็นผลให้เกิดพฤติกรรมอาสาสมัครนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากผลการวิจัยพบว่าแรงจูงใจใฝ่อาสาสมัครเป็นตัวแปรสำคัญที่สามารถทำนายพฤติกรรมอาสาสมัครของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ได้ และเป็นตัวแปรทางจิตวิทยาที่สามารถพัฒนาได้ จึงควรทำการเสริมสร้างแรงจูงใจในการทำงานอาสาสมัครของกลุ่มอาสาสมัครต่อไป ด้วยการจัดโปรแกรมเสริมสร้างแรงจูงใจภายใน หรือมีการเสริมแรงจากแรงจูงใจภายนอก เช่น การมอบรางวัล การยกย่องเชิดชูเกียรติซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มที่เสียสละให้แก่ส่วนรวม เป็นต้น
2. จากการศึกษาพบว่าเจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัครเป็นอีกคุณลักษณะหนึ่งทางจิตใจที่มีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับคุณลักษณะอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมอาสาสมัคร ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้อาสาสมัครมีเจตคติที่ดีต่อการอาสาสมัครต่อไปผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญ ตระหนักถึงคุณค่าของการทำงานอาสาสมัคร รวมถึงการสร้างความรู้สึกเชิงบวกต่อการทำงานอาสาสมัคร
3. ชุมชนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญกับการทำงานอาสาสมัครด้านสุขภาพ เพราะจากผลการวิจัยที่นอกเหนือจากการสร้างแรงจูงใจใฝ่อาสาสมัครให้มากขึ้นแล้ว หากกลุ่มอาสาสมัครได้รับการสนับสนุนทางสังคมที่มากขึ้น พฤติกรรมอาสาสมัครก็จะเพิ่มสูงขึ้นมากตามไปด้วย เช่น การจัดสรรทรัพยากรที่เพียงพอด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ในการออกหน่วย เป็นต้น

4. ผลการวิจัยนี้เป็นการเน้นย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของพฤติกรรมอาสาสมัครที่นอกจากกลุ่มอาสาสมัครเกี่ยวกับสุขภาพของชุมชนแล้วยังมีกลุ่มอาสาสมัครหน่วยอื่น ๆ ที่คอยสนับสนุนการขับเคลื่อนกิจกรรมของชุมชน จึงควรสนับสนุนให้มีการพัฒนาเพื่อให้เกิดพฤติกรรมอาสาสมัครแก่คนทั่วไปในชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งมากขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการทำวิจัยในกลุ่มอาสาสมัครประเภทอื่น ๆ รวมถึงกลุ่มบุคคลทั่วไปที่นอกเหนือจากกลุ่มอาสาสมัครเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถจัดกระทำการพัฒนาพฤติกรรมอาสาสมัครได้ตรงกับกลุ่มบุคคลมากยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมอาสาสมัคร เช่น ความรักและความเมตตา ความเอื้ออาทร เหตุผลเชิงจริยธรรม และความเบิกบาน เป็นต้น

3. ควรมีการศึกษาด้วยการใช้สถิติขั้นสูงเพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปร ที่จะนำไปสู่ความชัดเจนถึงสาเหตุของพฤติกรรมได้ดียิ่งขึ้น

4. ควรมีการศึกษาด้วยวิธีวิจัยในรูปแบบอื่น ๆ ที่แตกต่างออกไป เพื่อให้สามารถเข้าใจและอธิบายพฤติกรรมอาสาสมัครในบริบทชุมชนได้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น ไปจนถึงการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน เช่น การสร้างทฤษฎีจากฐานรากเกี่ยวกับอาสาสมัครชุมชน การศึกษาแก่นประสบการณ์ของอาสาสมัครตัวอย่าง การพัฒนาพฤติกรรมอาสาสมัครโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ประจำปีงบประมาณ 2561

เอกสารอ้างอิง

- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bonkeaw, S. (2013). *Paṭchhai thang čhit sangkhom thi kleokhōṅṅ kap phruttikam ‘asasamak khōṅṅ ‘asa yuwa kachat nai khet Krung Thep Maha Nakhon* [Psychosocial factors related to volunteer behavior of the Thai Red Cross youth volunteers in Bangkok] (Master's thesis). Srinakharinwirot University, Graduated School, Applied Behavioral Science Research.
- Bhuntumnavin, D. (1998). *Rupbaep pati samphan niyom phuā kanwīchai sahet khōṅṅ phruttikam læ kanphatthana phruttikam manut* [Interactionism model for research and development of human behaviors]. *Thai Dental Nurse Journal*, 10(1), 105-108.
- Chacon, F., Perez, T., Flores, J. & Vecina, L. M. (2011). Motive for Volunteering: Categorization of Volunteers' Motivations Using Ended-Open Questions. *Psychology in Spain*, 15(1), 48-56.
- House, J. S. (1981). *Work Stress and Social Support Reading*. MA: Addison-Wesley.

- Inteekred, J., Chuawanlee, W., & Choochom, O. (2010). *Khwamsamphan rawang čhit laksana læ sathanakan thang sangkhom kap prasitthiphap kanthamngan khōṅg asasamak kuphai munnithi ruamkatanyu nai khet Krung Thep Maha Nakhon* [The relationship of psychological characteristics social situation and work efficiency of rescue volunteers form Ruankatanyu foundation in Bangkok]. *Journal of Behavioral Science for Development*, 2(1), 55-64.
- Intarakamhang, U. (2015). *Kante ri yom khwam phrōṁ su kanthamngan ‘asasamak læ phatthana rupbaep khwamsamphan choēṅg sahet khōṅg kančatkan suk phawa ton‘ēṅ thi kleokhōṅg kap kanthamngan ‘asa khōṅg bukkhalakan mahawitthayalai* [Readiness preparation to volunteer working and causal relationship model development to self-wellness management related to volunteer working of university staff] (Research report). Bangkok: Srinakharinwirot University, Behavioral Science Research Institute.
- Kline, R. (2005). *Principles and practice of structural equation modeling* (2nd ed.). NY: Guilford.
- Maslow, A. (1970). *Motivation and Personality*. NY: Harper and Row.
- McGuire, W. J. (1985). Attitude and attitude change. *The handbook of social psychology* (3rd ed.). NY: Random House.
- Rattanamok, S. (2009). *Yon ‘adit mung ‘anakhot čhit asa nai sangkhom Thai* [Past and future perspective of volunteer in Thai context]. *Journal of Graduate Volunteer Centre*, 6(2-1), 15-47.
- Seangdoun, N. (2017). *Senhang kanthamngan asa læ rupbaep khwamsamphan choēṅg sahet khōṅg phruttkam asa thi song phon ta kan khong yu nai kanthamngan asa khōṅg bukkhalakan mahawitthayalai phak rat* [Volunteering and causal relationship model of volunteering behavior and the retention of volunteer work among public university staff] (Doctoral dissertation). Srinakharinwirot University, Graduated School, Applied Behavioral Science Research.
- Shye, S. (2010). The Motovation to Volunteer: A Systematic Quality of Life Theory. *Social Indicators Research*, 98(2), 183-200.